

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

...การเรียนการสอน ให้ได้ประโยชน์ และได้สามารถที่จะเข้าใจ ความจริงก็ไม่ใช่จะทำให้เข้าใจภาษา เข้าใจวิชาการ และไม่ใช่วิชาการเท่านั้นเอง แต่ต้องเข้าใจวิธีปฏิบัติตน คือหมายถึงจริยธรรม หรืออะไรต่าง ๆ พวกนี้ ต้องเรียนต้องรู้ ให้มีความรู้กว้างขวาง อันนี้ที่เป็นข้อสำคัญในการพัฒนาการศึกษา ถ้าหากว่าไม่พัฒนาการศึกษา ประเทศชาติจะก้าวหน้าไม่ได้ เพราะว่าถ้าไม่พัฒนาการศึกษา ความเข้าใจของบุคคลจะไม่มี ถ้าความเข้าใจของบุคคลไม่มี คนพูดอย่าง ข้อใดก็ตาม อีกคนไม่เข้าใจ คือสื่อความหมายสื่อความคิดไม่ได้ ถ้าไม่มีความรู้ โดยเฉพาะทางภาษา อันนี้จะต้องแก้ไข ที่บอกว่าต้องแก้ไข เพราะรู้ว่ายังไม่มี

(พระราชดำรัส พระราชทานแก่คณะบุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าถวายชัยมงคลในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต วันพฤหัสบดีที่ 23 ธันวาคม 2542) (เครือข่ายกาญจนาภิเษก, 2542)

พระราชดำรัสที่ได้ัญเชิญมาข้างต้นนี้ แสดงถึงพระราชดำริ เกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาการศึกษาในปัจจุบัน โดยทรงชี้ให้เห็นความสำคัญของภาษา ในฐานะเครื่องมือในการเรียนรู้วิชาการ ซึ่งจะนำไปสู่วิธีปฏิบัติตน หรือจริยธรรมต่อไป อันเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับสภาพการณ์ของประเทศไทยในยุคนี้เป็นอย่างยิ่ง

ในปัจจุบันประเทศไทยได้เข้าสู่ยุคสารสนเทศ ซึ่งเป็นยุคที่มีข่าวสารข้อมูลเป็นจำนวนมาก หลากหลายรูปแบบ และเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2539: 7-11) ทุก ๆ วันจะมีข่าวสารข้อมูลจำนวนมากมา ทั้งที่เป็นประโยชน์ และเป็นโทษต่อผู้เรียน ส่งไปถึงผู้เรียน ทั้งจากชีวิตประจำวัน สื่อมวลชน และการเรียนวิชาต่าง ๆ ในโรงเรียน ดังนั้นการสอนภาษาไทย โดยเฉพาะในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งเป็นระดับที่ผู้เรียนเข้าสู่วัยรุ่น มีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว ควรได้รับการปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพของยุคนี้ จึงจะช่วยให้ผู้เรียน สามารถปรับตัวให้เข้ากับเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งของตนเองและสังคม และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในยุคนี้ได้อย่างมีความสุข

ศูนย์พัฒนาหลักสูตร กรมวิชาการ (2539: 1-3) ได้สรุปสภาพการสอนภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาในปัจจุบันว่า โรงเรียนร้อยละ 52.5 จัดครูเข้าสอนวิชาภาษาไทยตามวิชาเอก/โท โดยมีคาบสอน เฉลี่ย 20 คาบต่อสัปดาห์ ครูร้อยละ 67.5 ได้รับการอบรมเกี่ยวกับหลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 ครู ร้อยละ 57 จัดการเรียนการสอนแบบสัมพันธ์ทักษะทุกคาบ วิธีสอนที่ใช้มากที่สุด คือ การแบ่งกลุ่ม และการให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าและทำรายงาน ครูทำการวัดผลเพื่อตัดสินผลการเรียน วิธีวัดผลที่ใช้มากที่สุด คือ การให้นักเรียนทำแบบฝึกหัด และการใช้ข้อทดสอบ

เมื่อพิจารณาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทย ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น จากการสอบวัดของกรมวิชาการ ในปี พ.ศ. 2536 ได้ค่าคะแนนเฉลี่ยร้อยละ (คะแนนเฉลี่ย / คะแนนเต็ม $\times 100$) ของผลสัมฤทธิ์วิชาภาษาไทย เท่ากับ 55.490 ซึ่งสูงกว่าผลการวัดในปี พ.ศ. 2535 (ร้อยละ 53.320) เล็กน้อย แต่ต่ำกว่าผลการวัดในปี พ.ศ. 2531 (ร้อยละ 61.676) และปี พ.ศ. 2533 (ร้อยละ 64.345) (สำนักงานทดสอบทางการศึกษา กรมวิชาการ, 2538: 1-24)

จากสภาพการสอนและผลสัมฤทธิ์ดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนภาษาไทย ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในปัจจุบันโดยเฉลี่ย ยังอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างต่ำ ดังนั้นเมื่อทักษะทางภาษาไทย ซึ่งเป็นเครื่องมือพื้นฐานในการศึกษาวิชาการต่าง ๆ ไม่ดี ก็ย่อมจะส่งผลกระทบต่อ การเรียนรู้และการพัฒนาตนเองต่อไปด้วย

นอกจากนี้ เป้าหมายในการสอนภาษาไทยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในปัจจุบัน มุ่งไปสู่การสอนให้นักเรียนสามารถเรียนรู้และพัฒนาขีดความสามารถของตนได้ด้วยตนเอง ดังจะเห็นได้จากวัตถุประสงค์ในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนของ แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2539: 68) ที่ว่า

เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาขีดความสามารถของตนให้เต็มตามศักยภาพ และมี ความสมดุลทั้งทางร่างกาย ปัญญา จิตใจ และสังคม เป็นผู้รู้จักคิด วิเคราะห์ ใช้เหตุผล และ ผลเชิงวิทยาศาสตร์ มีความคิดรวบยอด รักการเรียนรู้ รู้วิธีการ และสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง มีเจตคติที่ดี มีวินัย มีความรับผิดชอบ และมีทักษะที่จำเป็นต่อการพัฒนา ตน พัฒนาอาชีพ และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข

การสอนให้ผู้เรียนสามารถบรรลุถึงวัตถุประสงค์ดังกล่าว คือ สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง พัฒนาขีดความสามารถของตนให้เต็มตามศักยภาพ และมีทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตอยู่ใน สังคมได้อย่างเป็นสุข หรือการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้น อาจทำได้ด้วยการเสริมสร้างคุณลักษณะที่สำคัญสองประการคือ ทักษะทางภาษา ซึ่งเป็นเครื่องมือพื้นฐานในการเรียนรู้ และ การกำกับตนเอง (Self-regulation) ซึ่งหมายถึง การใช้กลวิธี ในการตั้งเป้าหมาย การวางแผน การดำเนินงาน และการ

ติดตามผล ทั้งในด้านพฤติกรรม ด้านความรู้ความเข้าใจ และด้านแรงจูงใจของตนเอง เพื่อให้บรรลุถึงสิ่งที่มุ่งหวังได้ด้วยตนเอง (Berk and Winsler, 1995: 171; Elliott, and others, 1996: 272; Husen and Postlethwaite, 1994: 5400; Schunk, 1991: 348; Stuart-Hamilton, 1995: 134) โดยในทางการเรียน ก็คือ การเรียนแบบกำกับตนเอง (Self-regulated learning) (Woolfolk, 1995: 366) ซึ่งหมายถึงการใช้กลวิธี ได้แก่ การตั้งเป้าหมาย การวางแผน การดำเนินงาน และการติดตามผล เพื่อให้บรรลุถึงสิ่งที่มุ่งหวังในการเรียนได้ด้วยตนเอง

การพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ซึ่งประกอบด้วยทักษะทางภาษา และการกำกับตนเองไปพร้อม ๆ กันดังกล่าว อาจกระทำได้โดย การใช้กระบวนการเรียนการสอน (Instructional process) ตามแนวคิดการพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ (Zone of proximal development) ของ เลฟ เซเมโนวิช ไวกอตสกี (Lev Semenovich Vygotsky) นักจิตวิทยาชาวรัสเซียเชื้อสายยิว (Wood, 1988: 55)

ทฤษฎีของ ไวกอตสกี มีลักษณะเป็น ทฤษฎีวิวัฒนาการเชิงสังคม (Sociocultural theory) โดยมีแนวคิดพื้นฐานที่เรียกว่า กฎพื้นฐานของพัฒนาการทางวัฒนธรรม (A general genetic law of cultural development) ที่ระบุว่า พัฒนาการทางวัฒนธรรมของมนุษย์แต่ละคน เป็นความเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ ที่มีจุดเริ่มต้นจาก อิทธิพลของสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม (Berk and Winsler, 1995: 12; Daniels, 1996: 4; Stuart-Hamilton, 1995: 157)

ไวกอตสกี จำแนกองค์ประกอบต่าง ๆ ของจิตใจออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ ๆ คือ

1. องค์ประกอบของจิตใจตามธรรมชาติขั้นพื้นฐาน (Lower natural mental functions) หมายถึง องค์ประกอบที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ที่มนุษย์ทุกคนมีเหมือน ๆ กัน เช่น การรับรู้ ความจำ การใส่ใจ เป็นต้น

2. องค์ประกอบของจิตใจทางวัฒนธรรมขั้นสูง (Higher cultural psychological functions) หมายถึง เครื่องมือทางจิตใจ (Psychological tools) ต่าง ๆ ที่ได้มาจากวัฒนธรรม ซึ่งถ่ายทอดมาสู่ตัวบุคคลโดยการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นที่มีเครื่องมือนี้แล้ว ซึ่งมีลักษณะเป็นระบบเครื่องหมาย-สัญลักษณ์ ที่มนุษย์ใช้แทนสิ่งต่าง ๆ ที่ตนเองรับรู้ เช่น ภาษา กิริยาท่าทาง สัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์ เครื่องช่วยจำ (Alkin, 1992: 707-708; Berk and Winsler, 1995: 5; Hamilton and Ghatala, 1994: 257; Kozulin, 1996: 103) การคิดอย่างเป็นเหตุผล การคิดเชิงมีโนทัศน์ และการกำกับตนเองในการเรียนรู้ (Gredler, 1997: 254-256)

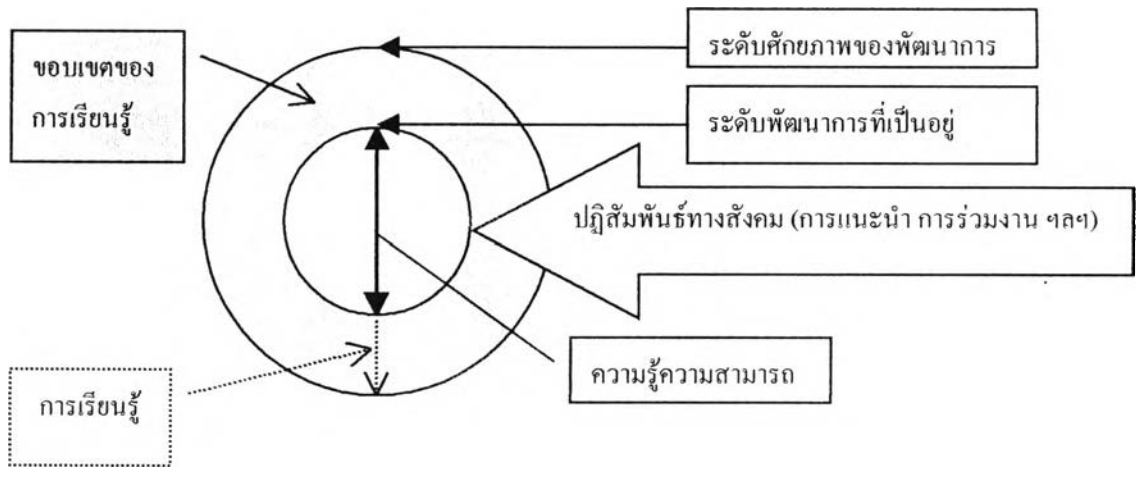
ไวกอตสกี เห็นว่าพัฒนาการของมนุษย์ คือ การทำงานของ กระบวนการเสริมสร้างคุณลักษณะของตนเอง (Internalization) ซึ่งประกอบด้วย กระบวนการต่าง ๆ ที่มนุษย์ใช้ในการเสริมสร้างองค์ประกอบของจิตใจทางวัฒนธรรมขั้นสูง จากการแปรสภาพกิจกรรม และกระบวนการ

ต่างๆ ในสังคมและวัฒนธรรม ให้เป็นคุณลักษณะของจิตใจในแต่ละบุคคล โดยมีกระบวนการย่อยสำคัญที่สุดคือ การสร้างสื่อกลาง (Mediation) ซึ่งหมายถึง การที่จิตใจสร้างสื่อกลางขึ้นแทนสิ่งต่างๆ ที่ตนเองรับรู้ ด้วยเครื่องมือทางจิตใจ (Psychological tools) ต่าง ๆ เช่น ระบบภาษา และระบบสัญลักษณ์ เป็นต้น ที่แต่ละคนมีอยู่ในขณะที่รับรู้สิ่งนั้น ๆ สื่อกลางที่สร้างขึ้น จะเป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบของจิตใจทางวัฒนธรรมขั้นสูง ของแต่ละคน เพื่อใช้กำกับความรู้ ความคิด และพฤติกรรมของตนต่อไป (Berk and Winsler, 1995: 20-24; Hamilton and Ghatala, 1994: 257-258)

ไวกอตสกี ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการทางสติปัญญา กับการเรียนรู้ ว่าทั้งพัฒนาการทางสติปัญญา และการเรียนรู้ ของแต่ละบุคคล จะเกิดขึ้นได้ดี ในช่วงของประสบการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรม ที่มีลักษณะเคลื่อนไหว (Dynamic) และ ค่อนข้างอ่อนไหว (Sensitive) โดยเรียกว่า แนวคิดการพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ (Zone of proximal development) (Berk and Winsler, 1995: 1995, 26) หรือ Zone of next development (Gredler, 1997: 256; Sutton, 1988:73)

เบอร์ก และ วินส์เลอร์ (Berk and Winsler, 1995: 100-101) อธิบายปฏิสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการทางสติปัญญาและการเรียนรู้ ตามแนวคิดของ ไวกอตสกี ว่า การเรียนรู้ไม่แยกออกจากพัฒนาการ แต่ไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับพัฒนาการ การเรียนรู้มีพัฒนาการทางสติปัญญาเป็นพื้นฐาน และจะเสริมสร้างพัฒนาการทางสติปัญญาให้สูงขึ้น

ไวกอตสกี ได้ให้นิยามของ แนวคิดการพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ (Zone of proximal development) ว่าหมายถึง ขอบเขตของการเรียนรู้ ซึ่งเป็นช่วงห่างระหว่าง ระดับพัฒนาการทางสติปัญญาที่เป็นอยู่ หรือความรู้ความสามารถเดิม ที่คู่ได้จากปัญหาที่แก้ได้ด้วยตนเอง กับ ระดับศักยภาพของพัฒนาการทางสติปัญญา ที่คู่ได้จากปัญหาที่ยังแก้ด้วยตนเองไม่ได้ แต่อาจแก้ได้ถ้าได้รับคำแนะนำ (Guidance) และการร่วมงาน (Collaboration) กับผู้ใหญ่ และเพื่อนวัยเดียวกันที่มีความสามารถมากกว่า เพราะจะทำให้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการเพิ่มพูนความรู้ความสามารถ หรือพัฒนาการทางสติปัญญาขึ้น จนแก้ปัญหาที่แก้ด้วยตนเองได้ในที่สุด (Vygotsky, 1981: 86) ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปแนวคิดดังกล่าวดังแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 1 ลักษณะของแนวคิดการพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้

จากแผนภูมิดังกล่าว จะเห็นว่า แนวคิดการพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ คือ การอธิบายว่า ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เช่น การร่วมงาน และการได้รับคำแนะนำจากผู้มีความสามารถมากกว่า จะกระตุ้นพัฒนาการทางสติปัญญาที่เป็นอยู่ ทำให้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งส่งผลให้ความรู้ความสามารถ หรือพัฒนาการทางสติปัญญาของแต่ละบุคคล เพิ่มพูนขึ้นได้ในขอบเขตหนึ่ง

ทฤษฎีของไวกอทสกี เป็นทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับอิทธิพลทางสังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะอิทธิพลของภาษา ที่มีต่อความคิด และการเรียนรู้ของมนุษย์ ซึ่งเห็นได้จากปรากฏการณ์การพูดกับตนเอง (Private speech) ของเด็ก ซึ่งเป็นวิธีที่เด็กใช้เพื่อกำกับความคิด และการกระทำของตนเอง (Berk and Winsler, 1995: 34-37; Schunk, 1991:272; Woolfolk, 1995:49) การพูดกับตนเอง เชื่อมโยงและมีพัฒนาการไปพร้อม ๆ กับการกำกับตนเอง (Self-regulation) (Schunk, 1991:271)

จากแนวคิดการพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ ที่เน้นความสำคัญของอิทธิพลทางสังคมและวัฒนธรรม ที่มีต่อการเรียนรู้ และพัฒนาการทางสติปัญญาของมนุษย์ และเน้นความสำคัญของภาษาในฐานะเครื่องมือทางจิตใจ ที่ใช้ในการเรียนรู้ ควบคุมการคิด และกำกับตนเอง ของไวกอทสกีดังกล่าว ได้มีผู้ทำการวิจัยเพื่อทดสอบแนวคิดนี้ และมีผลการวิจัยที่สนับสนุนแนวคิดนี้ จำนวนไม่น้อย เช่น

แอมมีเทีย และคณะ (Azmitia and others, 1991) ศึกษาทักษะในการต่อ เลโก้ (Lego) ของเด็กอนุบาลระหว่างกลุ่มที่ได้รับคำบอกเล่าและแบบอย่างจากผู้ใหญ่ กับกลุ่มที่ทำงานตามลำพัง พบว่าเด็กที่ได้รับคำบอกเล่าสามารถทำได้ดีกว่ากลุ่มที่ทำงานตามลำพัง

บราเชียร์ (Brashear, 1993) ศึกษาพฤติกรรมของพี่ และผู้ปกครอง ที่มีต่อการรู้หนังสือของเด็ก พบว่าพี่ และผู้ปกครอง สามารถช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางการรู้หนังสือได้สูงกว่า ระดับที่เด็กสามารถมีได้

โคแควค-โคโรวิก (Kovac-Corovic, 1996) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง ปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดากับบุตร และเมตาด้าคอกนิตีปของบุตร พบว่า มีความสัมพันธ์ระหว่าง ปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดากับบุตร กับเมตาด้าคอกนิตีป โดยรวม

จากงานวิจัยที่มีผลในทางสนับสนุนแนวคิดการพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ดังกล่าว จึงมีนักจิตวิทยาหลายท่าน ได้นำเสนอแนวทางสำหรับนำแนวคิดนี้ไปใช้ในทางการศึกษา โดยยึดทัศนะของ ไวกอสตกี ต่อการศึกษาที่ว่า การศึกษามีหน้าที่สร้างเสริมพัฒนาการของมนุษย์ เด็กจะสามารถพัฒนาความสามารถทางสติปัญญาขึ้นได้ โดยผ่าน การร่วมงาน (Collaboration) และการปฏิสัมพันธ์ (Interaction) กับครู ผู้ปกครอง และเด็กคนอื่น ๆ (Berk and Winsler, 1995: 26) โดยมีแนวทางที่น่าสนใจ ดังนี้

ด้านการร่วมงาน (Collaboration) ทินซ์แมนน์ และ คณะ (Tinzmann and others, 1990: 1-2) ได้กล่าวถึงการร่วมงาน หรือ ห้องเรียนแบบร่วมงาน (Collaborative classroom) ว่าหมายถึง การจัดการเรียนการสอน ที่เลียนแบบการทำงานในสังคม ที่จะมีกลุ่มขนาดต่าง ๆ ทั้งกลุ่มใหญ่และกลุ่มเล็ก โดยมีลักษณะสำคัญ 4 ประการ คือ

1. การแลกเปลี่ยนความรู้ ระหว่างครูกับนักเรียน และนักเรียนกับนักเรียน
2. การสับเปลี่ยนกันเป็นผู้เชี่ยวชาญ ระหว่างครูกับนักเรียน และนักเรียนกับนักเรียน
3. ครูเป็นผู้ประสานสัมพันธ์
4. การจัดให้นักเรียนในกลุ่มมีความรู้ความคิดเห็นแตกต่างกัน

ด้านการปฏิสัมพันธ์ (Interaction) แนวทางที่เด่นที่สุดคือ สแกฟโฟลด์ดิ้ง (Scaffolding) ซึ่งเป็นบทบาทเชิงปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ในลักษณะการช่วยเหลือตามสภาพปัญหาที่เป็นอยู่ในขณะนั้น ด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเองได้ในที่สุด โดยมีองค์ประกอบ 6 ประการ คือ (Wood, Bruner and Ross, 1976; 98)

1. การคัดเลือก (Recruitment) คือ การทำให้ผู้เรียน สนใจ และตั้งเป้าหมายในการเรียน ด้วยการเลือกเรื่องที่เหมาะสม และ น่าสนใจมานำเสนอ
2. การลดทางเลือก (Reduction in degrees of freedom) คือ การลดกิจกรรมที่ไม่จำเป็น และลดขนาดของงานลง

3. การรักษาสันทาง (Direction maintenance) คือ การรักษาความสนใจที่มีต่อเป้าหมายด้วยการจัดงานที่จะทำให้คุณสนุกสนานน่าสนใจ การเอ่ยถึงคุณค่าของงานที่กำลังทำ และความน่าสนใจของงานที่จะทำต่อไป

4. การชี้จุดสำคัญ (Marking critical features) คือ การชี้ให้เห็นคุณสมบัติสำคัญ ที่แสดงว่างานนั้นสำเร็จ หรือไปถูกทางแล้ว รวมถึงการให้ข้อมูลเกี่ยวกับข้อบกพร่อง หรือคลาดเคลื่อน ในงานที่กำลังทำอยู่ด้วย

5. การป้องกันปัญหา (Frustration control) คือ การจัดเตรียมงานให้มีความปลอดภัย และสะดวกพอเพียง สำหรับการทำกิจกรรมของผู้เรียน โดยไม่ให้ผู้เรียนต้องพึ่งพาผู้สอนมากเกินไปในระหว่างการทำกิจกรรม

6. การสาธิต (Demonstration) คือ การแสดงตัวอย่าง เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาที่ผู้เรียนกำลังเผชิญอยู่ในขณะนั้น

สลาบิน (Slavin, 1994: 50) สรุปการเรียนการสอนตามแนวคิดของ ไวกอตสกี ไว้ว่า มีลักษณะสำคัญสองประการคือ

1. การเรียนแบบร่วมงาน (Collaborative learning) ซึ่งหมายถึง การจัดกิจกรรมที่มีลักษณะการเรียนรู้จากการทำงาน และการเรียนการสอนเป็นกลุ่ม โดยอาจใช้การเรียนแบบร่วมมือ (Cooperative learning) ที่จะทำให้ผู้เรียนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จนสามารถพัฒนาวิธีการในการแก้ปัญหาด้วยตนเองได้ในที่สุด

2. สแกฟโฟลด์ดิ้ง (Scaffolding) ซึ่งหมายถึงการช่วยเหลือ แนะนำ ที่ตรงกับปัญหาที่กำลังเกิดขึ้น ซึ่งจะกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ใช้การพูดกับตนเอง (Private speech) หรือการคิดเป็นถ้อยคำ เกี่ยวกับปัญหาที่เป็นอยู่ เป็นแนวทางในการค้นพบแนวการทำงาน และแก้ปัญหาด้วยตนเองได้ในที่สุด

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน ตามแนวคิดการพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ มีจำนวนไม่น้อย เช่น

ซาโลมอน กลอบเบอร์ตัน และกัทเทอร์แมน (Salomon, Globerson and Guterman, 1989: 620-627) ได้ศึกษาผลของการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ 3 โปรแกรม ที่นำเสนอเนื้อหาเหมือนกัน แต่โปรแกรมแรกเพิ่ม หลักการอ่าน และคำถามที่กระตุ้นเมตาคอกนิชัน ตามแนวคิดการพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ โปรแกรมที่สอง เพิ่มคำถามด้านเนื้อหาและองค์ประกอบ และโปรแกรมที่สามเสนอเนื้อหาอย่างเคี้ยว พบว่าโปรแกรมแรกทำให้ผู้เรียนมีเมตาคอกนิชัน การอ่าน และการเขียนดีขึ้น

บรูสเตอร์ (Bruster, 1991) ได้ศึกษาผลของการสนทนาโต้ตอบตามแนว สแกฟโฟลด์กับ เด็กชั้นเกรด 1 จำนวน 4 คน พบว่าทำให้เด็กมีพัฒนาการ การเรียนรู้ และการกำกับตนเองดีขึ้น

เอล-ไดนารี (El-Dinary, 1993) ได้ทำการพัฒนาและศึกษาผลของการใช้ รูปแบบการสอน ตามหลักการของการสอนโดยตรง การกำกับตนเอง และทฤษฎีการเรียนรู้ของ ไวกอตสกี ของครู ประถมศึกษา พบว่าครูสามารถนำรูปแบบดังกล่าวไปใช้ให้เกิดผลดีในการสอนได้

เอชเชอวารเรีย (Echcvarria, 1995) ได้เปรียบเทียบการสอนตามปกติ กับการสอนแบบ ปฏิสัมพันธ์ ต่อผลการเรียนภาษาและมโนทัศน์ในเด็กเชื้อชาติสเปนที่ด้อยสมรรถภาพ พบว่า สามารถช่วยให้เด็กมีผลการเรียนดีขึ้นได้

ดิกสัน-ครุสส์ (Dixon-Krauss, 1997) ได้พัฒนาและทดลองใช้รูปแบบการสอน ตามแนวความคิด การพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ สำหรับการสอนให้รู้หนังสือ พบว่าสามารถช่วยให้เด็กรู้ หนังสือนำได้ดีขึ้น

จะเห็นได้ว่าการเรียนการสอน ตามแนวความคิดการพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ ซึ่งเน้น การร่วมงาน และ สแกฟโฟลด์ ดังกล่าว จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำประสบการณ์ จากสังคม และ การทำกิจกรรมต่าง ๆ มาแปรสภาพเป็นทักษะทางภาษา เพื่อใช้ในการกำกับตนเอง และพัฒนาขีด ความสามารถของตนเอง จนบรรลุถึงขีดสุดได้

กระบวนการเรียนการสอนดังกล่าว ถ้านำมาใช้ในการเรียนการสอนภาษาไทย ก็น่าจะ ช่วยให้ผู้เรียนสามารถใช้ทักษะการ ฟัง พูด อ่าน และเขียน เพื่อสื่อความรู้ความเข้าใจของตนเอง เกี่ยวกับประสบการณ์และข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้รับมาจากทั้งในโรงเรียน และสังคม กับบุคคล อื่น ๆ ในสังคมได้อย่างเหมาะสม สามารถใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการกำกับตนเองในการเรียนและ การทำกิจกรรมอื่น ๆ ในสังคมได้ดีขึ้น ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่สอดคล้องกับสภาพสังคมไทย ในยุค สารสนเทศนี้ได้เป็นอย่างดี

ดังนั้นจึงน่าจะมีการทดลองใช้ เพื่อศึกษาผลของกระบวนการเรียนการสอนดังกล่าว ต่อ ทักษะทางภาษาไทย และการกำกับตนเองของนักเรียน ว่าทำให้นักเรียนมีคุณสมบัติดังกล่าวเพิ่มขึ้น มากน้อยเพียงไรเมื่อเปรียบเทียบกับการสอนตามปกติ

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาผลของการใช้กระบวนการเรียนการสอนตามแนวคิด การพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ ของไวโกตสกี ต่อทักษะทางภาษาไทย และการกำกับตนเอง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลของการใช้กระบวนการเรียนการสอน ตามแนวความคิดการพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ ของไวกอตสกี ต่อทักษะทางภาษาไทย และความคงอยู่ของทักษะทางภาษาไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยเปรียบเทียบกับการสอนตามปกติ
2. เพื่อศึกษาผลของการใช้กระบวนการเรียนการสอน ตามแนวความคิดการพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ ของไวกอตสกี ต่อการกำกับตนเอง และความคงอยู่ของการกำกับตนเอง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยเปรียบเทียบกับการสอนตามปกติ

สมมุติฐานของการวิจัย

จากการศึกษาทฤษฎีวิวัฒนาการเชิงสังคมของ ไวกอตสกี กระบวนการเรียนการสอนของ แชพแมน (Chapman, 1995) และผลการวิจัยของ เอชเชอวาเรีย (Echevarria, 1995) และ ดิกสัน-ครุสส์ (Dixon-Krauss, 1997) ที่พบว่ากระบวนการเรียนการสอนตามแนวความคิดการพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ สามารถพัฒนาทักษะทางภาษาของเด็กได้ และผลการวิจัยของ ซาโลมอน กลอบเบอร์สัน และกัทเทอร์แมน (Salomon Globerson and Guterman, 1989) บรูสเตอร์ (Bruster, 1991) และ เอลไคนารี (El-Dinary, 1993) ที่พบว่ากระบวนการเรียนการสอนตามแนวความคิดการพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ สามารถพัฒนาทักษะทางภาษา เมต้าคอกนิชัน และการกำกับตนเอง ของเด็กได้ ผู้วิจัยจึงตั้งข้อสมมุติฐาน ดังนี้

1. นักเรียนกลุ่มทดลอง จะมีคะแนนทักษะทางภาษาไทย จากการวัดหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
2. นักเรียนกลุ่มทดลอง จะมีคะแนนทักษะทางภาษาไทย จากการวัดหลังเรียน แตกต่างจากนักเรียนที่เรียนด้วยวิธีสอนตามปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
3. นักเรียนกลุ่มทดลอง จะมีคะแนนความคงอยู่ของทักษะทางภาษาไทย จากการวัดหลังเรียนไปแล้ว 2 สัปดาห์ แตกต่างจากนักเรียนที่เรียนด้วยวิธีสอนตามปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
4. นักเรียนกลุ่มทดลอง จะมีการกำกับตนเอง จากการประเมินตนเองหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
5. นักเรียนกลุ่มทดลอง จะมีการกำกับตนเอง จากการประเมินตนเองหลังเรียน แตกต่างจากนักเรียนที่เรียนด้วยวิธีสอนตามปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
6. นักเรียนกลุ่มทดลอง จะมีการกำกับตนเอง จากการประเมินโดยอาจารย์ผู้สอนหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

7. นักเรียนกลุ่มทดลอง จะมีการกำกับตนเอง จากการประเมินโดยอาจารย์ผู้สอนหลังเรียน แตกต่างจากนักเรียนที่เรียนด้วยวิธีสอนตามปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

8. นักเรียนกลุ่มทดลอง จะมีความคงอยู่ของการกำกับตนเอง จากการประเมินตนเองหลังเรียนไปแล้ว 2 สัปดาห์ แตกต่างจากนักเรียนที่เรียนด้วยวิธีสอนตามปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

9. นักเรียนกลุ่มทดลอง จะมีความคงอยู่ของการกำกับตนเอง จากการประเมินโดยอาจารย์ผู้สอน หลังเรียนไปแล้ว 2 สัปดาห์ แตกต่างจากนักเรียนที่เรียนด้วยวิธีสอนตามปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ในการวิจัยนี้ มุ่งศึกษาผลของกระบวนการเรียนการสอน ในด้านทักษะทางภาษาไทยในวิชาบังคับแกน ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และการกำกับตนเอง (Self-regulation) ของนักเรียนเท่านั้น

2. ตัวแปรที่ศึกษาในการทดลองใช้กระบวนการเรียนการสอน ประกอบด้วย

1) ตัวแปรอิสระ ได้แก่ วิธีของกระบวนการเรียนการสอน 4 วิธี ได้แก่ วิธีการเรียนการสอนตามปกติ กับวิธีของกระบวนการเรียนการสอนตามแนวคิดการพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ 3 วิธี คือ (1) วิธีจัดกลุ่มแบบยืดหยุ่น (2) วิธีแลกเปลี่ยนบทบาท และ (3) วิธีเพื่อนช่วยเพื่อน

2) ตัวแปรตาม 2 ตัว ได้แก่ (1) ทักษะทางภาษาไทย คือ ทักษะการฟัง พูด อ่าน เขียน และ (2) การกำกับตนเอง (Self-regulation)

3. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยนี้ ได้แก่ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา

ข้อจำกัดของการวิจัย

แนวคิดการพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ของ ไวกอตสกี เป็นแนวทางการจัดการศึกษาทั้งระบบ ทั้งด้านบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม หลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล โดยต้องใช้เวลาในการดำเนินงานนานพอสมควร แต่ในการวิจัยนี้ ทำได้เพียงการศึกษาเฉพาะผลของกระบวนการเรียนการสอนเท่านั้น และได้ทำการทดลองสอนในช่วงเวลาเพียง 6 สัปดาห์เท่านั้น

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. แนวคิดการพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ (Zone of proximal development) ของไวโกตสกี หมายถึง ขอบเขตของการเรียนรู้ ซึ่งเป็นช่วงห่างระหว่างพัฒนาการทางสติปัญญาที่เป็นอยู่ กับศักยภาพของพัฒนาการทางสติปัญญาของผู้เรียนแต่ละคน และแนวทางในการจัดการเรียนการสอนที่สรุปได้ว่า พัฒนาการทางสติปัญญา สามารถเพิ่มพูนขึ้นจากระดับที่ผู้เรียนเป็นอยู่ ไปสู่ระดับที่ผู้เรียนมีศักยภาพที่จะเป็นไปได้ ด้วยปฏิสัมพันธ์ทางสังคม อันประกอบด้วยลักษณะสำคัญ 2 ประการ คือ การเรียนแบบร่วมงาน (Collaborative learning) และ สแกฟโฟลด์ดิ้ง (Scaffolding)

2. การเรียนแบบร่วมงาน (Collaborative learning) หมายถึง การจัดการเรียนการสอนที่เลียนแบบการทำงานในสังคม ที่จะมีกลุ่มขนาดต่าง ๆ ทั้งกลุ่มใหญ่และกลุ่มเล็ก โดยมีลักษณะสำคัญ 4 ประการ คือ 1) มีการแลกเปลี่ยนความรู้ ระหว่างครูกับนักเรียน และนักเรียนกับนักเรียน 2) มีการสับเปลี่ยนกันเป็นผู้เชี่ยวชาญระหว่างครูกับนักเรียน และระหว่างนักเรียนด้วยกัน 3) ครูเป็นผู้ประสานสัมพันธ์ และ 4) มีการจัดให้นักเรียนในกลุ่มมีความรู้ความคิดเห็นแตกต่างกัน

3. สแกฟโฟลด์ดิ้ง (Scaffolding) หมายถึง การช่วยเหลือตามสภาพปัญหาที่เป็นอยู่ในขณะนั้น ด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเองได้ โดยมี 6 วิธี คือ 1) คัดเลือก (Recruitment) 2) ลดทางเลือก (Reduction in degrees of freedom) 3) รักษาเส้นทาง (Direction maintenance) 4) ชี้จุดสำคัญ (Marking critical features) 5) ป้องกันปัญหา (Frustration control) และ 6) สาธิต (Demonstration)

4. กระบวนการเรียนการสอน ตามแนวคิดการพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ของไวโกตสกี หมายถึง กิจกรรมการเรียนการสอน ที่เน้นการเรียนแบบร่วมงาน และ สแกฟโฟลด์ดิ้ง ที่ผู้วิจัยสังเคราะห์ขึ้น ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ

- 1) ช้้นชักจูงให้ศึกษาอย่างมีเป้าหมาย
- 2) ช้้นทำความเข้าใจในแนวทางการศึกษา
- 3) ช้้นดำเนินการศึกษาอย่างรอบคอบ
- 4) ช้้นแสดงผลการศึกษาด้วยสื่อทางภาษา
- 5) ช้้นสรุปผลการศึกษา

กระบวนการดังกล่าวนำไปใช้ในกลุ่มทดลอง 3 กลุ่ม ตามวิธีจัดกลุ่มนักเรียนที่แตกต่างกัน เป็น 3 วิธี คือ

1) กลุ่มแบบยืดหยุ่น (Flexible grouping) เป็นการจัดกลุ่มตามแนวคิดของ แชพแมน (Chapman, 1995: 416-428) จัดกลุ่มโดยเริ่มต้นจากกลุ่มขนาดใหญ่ ซึ่งประกอบด้วยนักเรียนทั้งชั้นเรียน นักเรียนเลือกตั้งประธานและเลขานุการ เพื่อเป็นผู้นำ ในการเลือกเรื่อง ทำความเข้าใจร่วมกัน

เกี่ยวกับเป้าหมาย และแนวทางศึกษา แล้วแบ่งกลุ่มย่อย หรืออาจให้เรียนเป็นคู่ หรือเรียนรายบุคคล ตามความเหมาะสม

2) กลุ่มแบบแลกเปลี่ยนบทบาท (Reciprocal teaching) เป็นการจัดกลุ่มตามแนวคิดที่ กรีดเลอร์ (Gredler, 1997: 264-265) สรุปไว้ คือ เป็นกลุ่มขนาดกลาง ซึ่งประกอบด้วยนักเรียนกลุ่มละ 5 - 7 คน โดยมี นักเรียนคนหนึ่งมีบทบาทคล้ายกับครู คือเป็นผู้นำกลุ่มให้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยการใช้กลวิธีการสอนต่าง ๆ เช่น การตั้งคำถาม การสรุป การคาดคะเน และการวิจารณ์ เพื่อให้ นักเรียนได้เรียน ในลักษณะการร่วมมือกันทำงานภายในกลุ่ม ตามเรื่อง เป้าหมาย และแนวทาง ที่กลุ่ม กำหนดขึ้น

3) กลุ่มแบบเพื่อนช่วยเพื่อน (Buddy) หรือ (Peer tutoring) เป็นการจัดกลุ่มตามแนวคิดที่ อัลคิน (Alkin, 1992: 980-984) สรุปไว้ ซึ่งหมายถึงการที่นักเรียนแต่ละคู่ ช่วยกันเลือกเรื่อง เป้าหมาย แนวทางการเรียน และดำเนินการเรียน ไปด้วยกัน

5. ทักษะทางภาษาไทย หมายถึง ทักษะการฟัง พูด อ่าน เขียน ตามหลักสูตรมัธยมศึกษา ตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในรายวิชาบังคับแกน ซึ่งวัดได้จาก แบบทดสอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

6. การกำกับตนเอง (Self-regulation) หมายถึง การใช้กลวิธีการเรียน ได้แก่ การตั้ง เป้าหมาย การวางแผน การดำเนินงาน และการติดตามผล เพื่อให้บรรลุถึงสิ่งที่มุ่งหวังในการเรียน ได้ด้วยตนเอง ซึ่งวัดได้ด้วยเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น 2 ชั้น ได้แก่ (1) แบบประเมินการกำกับตนเอง สำหรับนักเรียน (2) แบบประเมินการกำกับตนเองของนักเรียน สำหรับอาจารย์ผู้สอน

7. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น หมายถึง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในโรงเรียน มัธยมศึกษา สังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา

8. กระบวนการเรียนการสอนตามปกติ หมายถึง การจัดการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการ และมีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ด้วยการจัดทำแผนการสอนซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผู้เรียนจะใช้เวลาเรียน ส่วนใหญ่ ในการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอนต่าง ๆ ด้วยตนเอง อย่างเป็นขั้นตอน เพื่อให้บรรลุ ถึงเป้าหมายที่ต้องการ โดยแบ่งขั้นตอนในการสอนแต่ละคาบเรียนเป็น 4 ชั้น คือ

1) ชั้นการนำเข้าสู่บทเรียน ประกอบด้วยกิจกรรมฝึกการสังเกตหรือสร้างความตระหนัก ซึ่งเป็นขั้นตอนแรกของทุก ๆ กระบวนการ และการแจ้งจุดประสงค์ในการเรียนให้นักเรียนทราบ

2) ชั้นการดำเนินการสอน ประกอบด้วยกิจกรรมการเรียนการสอนต่าง ๆ ตามลำดับจุด ประสงค์ย่อยที่ตั้งไว้ โดยครูจะช่วยให้ นักเรียนปฏิบัติไปตามขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการที่ สัมพันธ์กับจุดประสงค์นั้น ๆ จนบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ได้ในที่สุด

3) ชั้นการทบทวนและการนำความรู้ไปใช้ ประกอบด้วยกิจกรรมสรุปทบทวนสาระ สำคัญของความรู้ที่เรียนมาแล้ว และการนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์ใหม่เพื่อให้ความรู้แน่นแฟ้น

ติดตัวต่อไป

4) ขั้นการวัดและประเมินผล ประกอบด้วยกิจกรรมวัดความรู้ความสามารถตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ และประเมินผลของกระบวนการเรียนรู้ที่ได้ปฏิบัติมาด้วย

ประโยชน์ของการวิจัย

1. เป็นแนวทางแก่ครู อาจารย์ ในการนำแนวคิดการพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ ของไวคอตสกี เช่น การเรียนแบบร่วมมือ และสแกฟโฟลด์ดิ้ง ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ และความสามารถในการกำกับตนเองของผู้เรียน ในวิชาภาษาไทยและวิชาอื่นๆ

2. เป็นการบุกเบิก แนวทางในการวิจัย เกี่ยวกับการเรียนรู้ และการสอน ตามแนวคิดทางจิตวิทยาของกลุ่ม โชนีเยล คอนสตรัคติวิสต์ (Social constructivist) ซึ่งมุ่งศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลของปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ที่มีต่อกระบวนการสอน และกระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์